

Les finances de la baronia de Montbui (1625-1700)

Treballs

Xavier Ciurans i Vinyeta
Historiador

El present treball intenta analitzar les finances de la baronia de Montbui durant el segle XVII apropant-se a l'evolució d'una hisenda de caire municipal al Vallès del sis-cents. Jaume Torras i Elias ja va destacar la importància del municipi, juntament amb la parròquia, com a institució fonamental al camp català¹, i és a causa d'aquest fet que considerem important analitzar aquelles finances. Durant aquells anys, la baronia de Montbui estava integrada per les parròquies de Sant Feliu de Codines, Sant Mateu de Montbui, Riells del Fai, Bigues, l'Ametlla, Santa Eulàlia de Ronçana, Lliçà d'Amunt i Palau-solità i Ripollet.

Tres són les hipòtesis principals que hem plantejat a l'hora d'interrogar la documentació conservada de la baronia: en primer lloc, cal plantejar l'estudi d'aquelles finances com a aproximació a una hisenda municipal i no pas senyorial, tot i que la baronia de Montbui tenia un senyor —el Consell de Cent de la ciutat de Barcelona— de qui depenia des de 1490 quan un privilegi concedí a aquelles parròquies el títol de "carrer" de la ciutat comtal. Les mateixes parròquies es van organitzar seguint una estructura municipal; per tant, l'anàlisi de les finances d'aquell indret ha de respondre, a grans trets, a l'anàlisi d'unes finances municipals i no pas senyorials.

¹ TORRAS I ELIAS, J. (1984): "El món rural". En *Actes del I Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, vol. I, Barcelona, pàg. 152.

En segon lloc, intentarem comprovar si l'evolució econòmica d'aquella hisenda de caire municipal reflecteix, en algun moment, la situació general de l'economia pagesa d'aquella centúria. Aquesta aproximació no sempre és possible. El fet que algunes de les imposicions que cobrava la baronia fossin arrendades introdueix un element que pot distorsionar un reflex aproximat de la situació econòmica en un nivell més general.

Segell de la baronia de Montbui. Segle XVII. (Font: Andreu de Palma de Mallorca. *Historia de la villa de Sant Felí de Codines. Datos y referencias*. Barcelona, 1946, pàg. 53.)

Finalment, intentarem observar quins foren els factors que més influïren en l'estat dels comptes d'aquell terme: elements interns (situació econòmica de les parròquies) o bé elements externs (com per exemple la influència i el pes de la guerra de mitjan segle), com també les reaccions de la població davant dels fets que s'esdevenien.

Les finances de la baronia de Montbui en el segle XVII ja han estat estudiades². Ara bé, aquestes pàgines intenten aportar totes les dades possibles que ens ajudin a copsar plenament les incidències i els elements que intervingueren en aquella evolució.

Com hem dit, l'any 1490, el terme de la baronia de Montbui s'organitzava seguint un model de caire municipal, tot i ésser un senyoriu de Barcelona. El règim establert aquell any disposava d'un batlle, quatre jurats nous, quatre jurats vells, un clavari i setze prohoms. En total, eren vint-i-sis individus que formaven el Consell Ordinari³. La nostra atenció recau en l'administració econòmica d'aquell terme, protagonitzada per la figura del clavari, càrrec del dipositari de

la caixa on anaven a parar tots els ingressos de la institució municipal, alhora que afectuava els pagaments necessaris⁴.

Les finances de la majoria de les universitats catalanes eren sovint precàries, i aquest fet s'agreujava en moments de crisi⁵. Aquell fenomen també es donà a la baronia. Els ingressos del terme eren els següents: el trentè, tribut que consistia a lliurar la trentena part del valor total de les collites al Consell de forma anual i que s'arrendava cada any⁶; les talles, un tribut extraordinari i eventual que s'imposava en casos de necessitat peremptòria⁷; els censals, que no eren res més que una forma de préstec legal que s'utilitzava en casos fins i tot més extraordinaris que les talles a causa de la insuficiència de les imposicions extraordinàries i per tal d'atendre les creixents necessitats dels municipis⁸; i els arrendaments de les diferents carnisseries de les parròquies que integraven la baronia (des de 1643, les fleques i les tavernes també foren arrendades, i posteriorment s'arrendaren altres activitats, com ara la venda de peix, de quincalleria, etc.)⁹.

2 DANTÍ i RIU, J. (1982): "Granollers i comarca als segles XVI i XVII: evolució demogràfica i econòmica". *Revista catalana de Geografia*, Barcelona, pàg. 221-224.

3 BADIA i MORET, J. (1968): *La baronia de Montbui. Notes històriques*. L'Ametlla del Vallès, pàg. 38.

4 BADIA i MORET, J. op. cit., pàg. 45.

5 GIRE i RIBAS, P. (1993): "Universitats, fiscalitats de guerra i privilegiats. A propòsit d'algunes universitats empordaneses durant la Guerra de Successió". En *Pedralbes. Actes del III Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, vol. I, Barcelona, pàg. 567.

6 BADIA i MORET, J. op. cit., p. 47.

7 FERRO, V. (1993): *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Eumo, Vic, pàg. 172.

8 FONT i RIUS, J. M. (1985): "La administració financiera en los municipios catalanes medievales". En *Estudios sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*. Universitat de Barcelona, Barcelona, pàg. 626.

9 BADIA i MORET, J. op. cit., pàg. 45-47.

1622-1638. ETAPA DE PROSPERITAT O INICI DELS PROBLEMES

El terme de Montbui fou absolutament agrícola durant molts anys¹⁰, de manera que és important saber quin fou l'estat de l'agricultura catalana en aquell període per tal de comprovar la correspondència de les finances municipals respecte al context rural en el qual es desenvoluparen. Tot i que Pierre Vilar parlava de "prosperitat agrícola durant la primera meitat del segle XVII"¹¹, diversos estudis d'Eva Serra¹², Jaume Dantí¹³ i Montserrat Duran¹⁴ neguen aquesta visió tot parlant d'estancament i de reculada de la producció agrària en la primera meitat del segle XVII.

Les dades de l'economia de Montbui entre 1622 i 1638 mostren una situació econòmica estancada i, fins i tot, amb indicis de problemes a causa d'un endeutament que començava a fer-se evident i que no fou fins més tard que assolí una presència consolidada.

Durant aquells anys, els comptes dels clavaris de la baronia¹⁵ es mantingueren en uns nivells baixos, que oscil·laven entre la xifra més minsa, tant d'ingressos com de despeses, l'any 1622, amb 125 lliures, 11 sous i 9 diners, i

les xifres de 1629, amb 346 lliures i 4 sous, les dades més voluminoses d'aquell període. La mitjana d'allò rebut pels diferents clavaris d'aquells anys es situa en 251 lliures, mentre que els pagaments que es realitzaren es situen en 249'5 lliures. Per tant, les xifres de les gestions dels clavaris d'aquella etapa ens donen uns nivells baixos i estancats.

Si analitzem els diversos ingressos d'aquell període, comprovarem que els arrendaments de les carnisseries entre 1625 i 1631¹⁶ mostren una evolució a l'alça, tot i que dins d'uns nivells força baixos. Els ingressos més misèrrims s'esdevingueren vers 1625, quan sols s'aconseguí arrendar les diferents carnisseries del terme per la quantitat de 66 lliures. Sis anys després, els arrendadors arribaren a subministrar 194 lliures pel dret d'administrar les esmentades carnisseries de les parròquies de Lliçà, Sant Feliu, Bigues, l'Ametlla i Santa Eulàlia. Les oscil·lacions eren molt importants, de manera que es fa difícil assegurar res amb aquelles xifres.

Malgrat tot, l'estabilitat i l'alça d'aquelles xifres es veuen contrarestades per l'esment de les talles que es realitzaren durant aquells anys. Sabem que entre

1622 i 1638 es feren, com a mínim, fins a sis talles, amb unes quantitats que oscil·laven entre les 100 i les 200 lliures¹⁷. Eren quantitats força modestes, però ja demostraven l'estat dels comptes del terme. L'any 1625 s'establí una talla de 200 lliures i s'argumentava afirmant que la mateixa baronia "no consta tinguia dinés per a pagar dits mals". Un any després, es féu una nova talla de 200 lliures, i el març de 1629, "la present universitat està carregada de moltíssims càrrecs y mals que deu y té de pagar", de manera que els prohoms i els jurats del terme establiren una talla de 100 lliures. Aquestes foren insuficients, ja que set mesos després, a l'octubre, s'establí una nova talla de 200 lliures a causa del deute que la baronia de Montbui arrossegava respecte als consellers de la ciutat de Barcelona pel fet que el pagament de les 25 lliures que les parròquies de la baronia havien d'efectuar anualment no sempre s'havia fet, i per tant, es devien com a mínim 100 lliures per aquell concepte.

A més a més, els deutes per antics censals sembla que encara es mantenien. I no sols es mantenien, sinó que fins i tot se'n creaven de nous. Així, l'any 1635, Miquel Costeny, batlle de la baronia, encarregà un censal de 110

10 BADIA I MORET, J. *op. cit.*, pàg. 20.

11 VILAR, P. (1973): *Catalunya dins l'Espanya moderna. El medi històric*, vol. II. Edicions 62, Barcelona, (4), pàg. 325 i seg.

12 SERRA, E. (1986): *Pagesos i senyors a la Catalunya del s. XVII. Baronia de Sentmenat. 1590-1729*. Crítica, Barcelona, pàg. 205 i seg.

13 DANTÍ I RIU, J. (1988): *Terra i població al Vallès Oriental. Època moderna*. Sta. Eulàlia de Ronçana, pàg. 211.

14 DURAN, M. (1985): "Evolució de l'ingrés senyorial a Catalunya (1500-1799)". En *Recerques*, núm. 17, Barcelona, pàg. 8.

15 Arxiu Històric de Granollers (AHG), Fons baronia de Montbui, Llibres del consell de 1625-1631 i 1637-1644.

16 AHG, Fons baronia de Montbui, Llibres del consell de 1625-1631.

17 AHG, Fons baronia de Montbui, Llibres del consell de 1625-1631 i 1637-1644.

Església preromànica de Sant Mateu del castell de Montbui (Bigues).
(Fotografia: C. Barbany.)

lliures a Pere Vendrell, rector de Santa Maria de Tagamanent¹⁸. No era aquell l'únic religiós que actuava com a creditor de la baronia de Montbui. Sabem que la comunitat de Santa Maria del Mar de Barcelona havia exercit el mateix paper quan prestà 400 lliures a títol de censal i per unes pensions anuals de 20 lliures. En conjunt, entre talles i censals, sembla que les finances de la baronia iniciaven un procés d'endeutament. Aquell fenomen també es detecta a Granollers d'ençà de 1620¹⁹.

1638-1640. CRISI ABANS DE LA REVOLTA

Des d'aquells anys ja s'evidencià la crisi de l'economia de la baronia de Montbui. La situació econòmica havia empitjorat i la guerra dels Segadors encara no havia començat el seu periple. La guerra amb França, iniciada el 1635, deixava sentir les seves repercussions. El malestar continuà i s'agreuà abans de l'inici de la guerra dels Segadors, i és per això que obrim aquest apartat.

Les despeses augmentaren el seu volum, de manera que la mitjana d'aquell període fou de 373'5 lliures de pagaments anuals, mentre que les entrades en els comptes dels clavaris també augmentaren fins a situar-se en una mitjana de 388 lliures, és a dir, 137 lliures més que per al període anterior²⁰. L'augment dels ingressos en els comptes dels clavaris no es degué als arrendaments de les carnisseries, ja que aquests iniciaren un descens justament durant aquests anys. Si per aquell concepte, l'any 1638, el clavari Narcís Aguilar havia rebut 206 lliures i 14 sous, l'any 1640, el clavari Llàtzer Xammar sols aconseguí recaptar 119 lliures i 7 sous²¹. Aquell fenomen no fou puntual, i s'agreuà en els anys següents.

Els ingressos no augmentaven com a conseqüència dels arrendaments de les carnisseries, sinó com a resultat de factors més negatius. Les talles n'eren un. En tres anys s'efectuaren fins a quatre talles documentades²² amb la finalitat de pagar els deutes que arrossegava la baronia com a conseqüència de la creació de censals i violaris els anys anteriors, però també com a conseqüència de les incidències militars de la guerra entre França i Espanya. Així, el pagament de soldats es convertí en un maldecap per als jurats i els prohoms de les parròquies de la baronia de Montbui.

18 AHG, Fons baronia de Montbui. Censal creat per Miquel Costeny, Francesc Rosàs i Pau Antoja.

19 DANTÍ I RIU, J.: *op. cit.*, pàg. 290.

20 AHG, Fons baronia de Montbui. Llibres del consell de 1637-1644.

21 *Ibidem*.

22 *Ibidem*.

L'any 1639 es féu una talla de 300 lliures per tal de pagar als soldats. El mes de juliol del mateix any s'acordà fer una talla entre els francesos "que abiten en lo present terme". I al final de 1640, mancats de diners i pressionats per Joan de Sentmenat, que exigia deu soldats a la baronia, els prohoms i els jurats d'aquell indret es decidiren a fer una nova talla de 300 lliures amb la peculiaritat que "sian tallats los masovers de les cases dels cavallers i de altres cases, per llurs béns, la casa de Villar y de Plandolit y los familiars del Sant Offici".

Pere Gifre comenta com diversos estaments escapaven a les exigències d'aquells anys²³, i com, les universitats intentaven fer pagar als masovers de les propietats de les persones esmentades, tant per la seva part com, si era possible, per la part del propietari. Sembla que foren les mesures sobre els masovers les que s'aplicaren a la baronia de Montbui. Tot i això, certs individus es mantingueren escàpols a les exigències fiscals. Així, Antoni Xammar, familiar del Sant Ofici, era exempt de pagar el trentè que s'aplicava al terme, segons sentenciava la Cambra del Sant Ofici de la Inquisició el 1655²⁴.

La necessitat de diners era creixent i les imposicions extraordinàries van haver de respondre

a aquelles necessitats juntament amb la creació de censals, que continuaren, recordem-ho, quan la guerra dels Segadors encara no s'havia iniciat. El mes d'abril de 1640, com que "no hi ha diners", es decidí la creació d'un censal de 599 lliures²⁵. El censalista d'aquell crèdit fou Sebastià Deu, paraire de Sant Feliu i personatge destacat de la baronia, ja que havia estat batlle entre 1631 i 1633 i havia repetit en el càrrec entre 1637 i 1639. El mateix individu havia estat creditor de la universitat en períodes anteriors.

1640-1660. FINANCES I FISCALITAT DE GUERRA

Entre 1640 i 1660, l'economia d'arreu del Principat entrà en una etapa de descens en pràcticament tots els aspectes. La producció agrària al camp català visqué uns nivells molt baixos²⁶. Josep Badia afirmava que les parròquies de la baronia de Montbui escaparen a les crueltats de la guerra a causa de no haver-hi en aquestes terres cap població gaire important i com a resultat de no travessar-les cap via de comunicació destacada²⁷. Les crueltats de la guerra potser no es materialitzaren com en altres indrets del Principat, però el cert és que les finances de la baronia sí que es ressentiren d'aquella guerra.

Durant aquells vint anys, els ingressos dels clavaris creixeren de manera espectacular respecte a l'evolució estancada i minsal del període anterior²⁸. La mitjana dels ingressos anuals compresos entre 1640 i 1656 es situa en 1.662 lliures, és a dir, que s'havia quadruplicat la xifra d'ingressos respecte a la mitjana dels anys immediatament anteriors, i la xifra màxima d'ingressos es registrà el 1648-1649 amb 2.642 lliures, 9 sous i 4 diners. Els ingressos havien augmentat, però també ho havien fet les despeses, que augmentaren fins a una mitjana de 1576 lliures anuals. Dels dotze anys registrats entre 1640 i 1656, quatre acabaren amb pèrdues en la tasca dels clavaris. Aquests saldos negatius es concentraren en la darrerria dels anys quaranta i en els anys cinquanta.

Aquells augments en els comptes dels clavaris no responien a una millora de la situació econòmica, ans al contrari; els arrendaments de les carnisseries dels pobles en són una mostra²⁹. El 1643, els arrendaments de les carnisseries sols rendien 8 lliures, i en els anys posteriors, les grans oscil·lacions marquen la tònica, de manera que es fa difícil deduir-ne cap conclusió. De qualsevol manera, sembla que la manca de seguretat d'aquest ingrés fou la norma durant aquells anys.

23 GIRE I RIBAS, P. op. cit., pàg. 564.

24 BADIA I MORET, J. (1978): *L'Ametlla del Vallès. Notes històriques*. Sta. Eulàlia de Ronçana, pàg. 87-88.

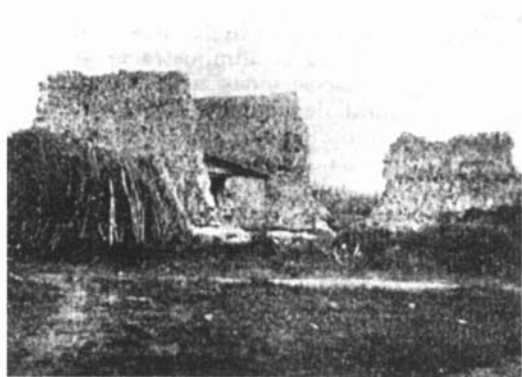
25 AHG, Fons baronia de Montbui. Censal creat pel síndic Miquel Palaudàries.

26 Consulteu VILAR, P., op. cit., pàg. 367 i seg.; SERRA, E., op. cit., pàg. 244, i DANTÍ I RIU, J. *Terra i població ...*, pàg. 213.

27 BADIA I MORET, J.: *La baronia ...*, pàg. 63.

28 AHG, Fons baronia de Montbui. Llibres del consell de 1637-1644 i 1644-1651.

29 Ibidem.

Restes del casalot de Ronçana, casa comunal avui desapareguda. Fou construïda la darrera dècada del segle XVII. (Font: Andreu de Palma de Mallorca, *op. cit.*, pàg. 56.)

Els ingressos extraordinaris van haver d'aportar els diners que la baronia no aconseguia de cap altra manera. Així, doncs, entre 1640 i 1650 s'efectuaren talles anualment i, en alguns casos, en més d'una ocasió³⁰. Les talles oscil·laven de volum entre les 100 lliures votades el 12 d'abril de 1641 i les 2.186 lliures, 2 sous i 7 diners aconseguides l'any 1660. Les causes que propiciaren aquells fets són diverses. Els deutes de la baronia eren un motiu que es repetia en les pàgines dels llibres del consell d'aquells anys. Aquells deutes degueren provenir, en part, de l'endeutament del període anterior que ja hem comentat. D'aquesta manera, el 27 d'agost de 1642, la proposta de fer una talla de 500 lliures rebé disset vots afirmatius. S'hi exposava, entre d'altres motius, el deute que es tenia envers la ciutat comtal, senyora de la baronia, que pujava fins a les 1.220 lliures. A més, els deutes a particulars eren constants que es repetien al llarg d'aquell període (destacaven els repetits deutes a Enric Deu, fill de l'esmentat Sebastià Deu). Un altre factor que contribuï a l'establiment de talles fou la creació de lleves de soldats i el seu manteniment.

Des de 1642, un altra càrrega s'afegí als motius d'endeutament i pressió fiscal als municipis catalans: el batalló. La Junta de Braços, reunida el 20 de desembre de 1641, decidí la necessitat d'imposar una taxa a les universi-

tats per tal d'ajudar l'esmentat batalló. S'incrementava d'aquesta manera la fiscalitat de guerra³¹. Finalment, un darrer motiu que propiciava l'endeutament de la baronia es materialitzava en l'allotjament de soldats dels exèrcits que recorrien el Principat en aquells anys de guerra. El seu allotjament era costós. Així, l'any 1644 s'aprovà la creació d'una talla de 1.400 lliures a causa del deute del terme pel batalló, i també per «està lo present terme exhaust y apretat per aver de pagar las sivas y altres gastos se són fets per causa dels allotjaments dels soldats an estat allotjats lo ivern passat»³². Aquell fenomen es repetí durant altres anys. Així, entre 1640 i 1660 hem enregistrat fins a un total de 23 talles de diferents quantitats amb una mitjana de 648 lliures per talla.

La creació de censals fou una altra resposta amb vista a les exigències econòmiques d'aquell període. I és en aquests anys quaranta i cinquanta que coneixem més detalladament la creació de censals. En total, per a aquest període hem documentat fins a sis censals, tot i que podrien haver-ne estat més, que oscil·laven entre les 200 i les 1.000 lliures³³.

Els motius que fonamentaren la creació de censals són els mateixos que els exposats en parlar de les talles. Però en els darrers anys quaranta i al començament dels cinquanta s'hi afegí un altre element terrible: la misèria. L'any

30 Ibidem.

31 GIRE I RIBAS, P. *op. cit.*, pàg. 568.

32 AHG, Fons baronia de Montbui. Llibres del consell de 1637-1644.

33 AHG, Fons baronia de Montbui.

1650 fou necessària la creació d'un censal de 1.000 lliures a causa de la migradesa de grans que es trobaven a les parròquies que integraven la baronia, i es parlava de l'esterilitat i la pobresa de les collites a tot el Principat³⁴. El 30 de juliol de 1650, el jurat en cap proposava que, "per quant lo present any y ha aguda molt poca collita de blat y grans per tot lo Vallès y en altres parts", no fos possible vendre o treure grans fora dels límits de la mateixa baronia³⁵.

Aquella situació causava importants problemes a la població d'aquelles parròquies. La tributació extraordinària obligava els habitants de la baronia de Montbui a satisfer unes quantitats que sovint provocaven malestar dins l'economia agrària d'aquelles comarques. Així, en una llicència de 1643 es deia que "dites universitats no poden de ninguna manera acudir als gastos d'aque-lles, ordinaris i extraordinaris, assenyalament als del batalló, als quals fins avui han acudit amb talles i taxes, les quals tan pocs en poden continuar per això que a les fins avui imposades han acudit molta gran part de dits singulars amb la venda de sos mobles que en aquesta raó han consumit i acabat"³⁶. Els allotjaments de soldats també provocaren queixes per part de la població. Josep Badia reproduceix les quei-xes dels pagesos Antoni Xammar i Andreu Xammar pel que fa a aquella càrrega³⁷.

Alzinar de can Burguès, lloc on es celebraven les assemblees de la baronia mentre no es construí la casa comunal.

(Fotografia: C. Barbany.)

D'aquesta manera, la creixent pressió fiscal obligava moltes famílies a passar estretors econò-

miques i alguns hagueren de vendre els seus béns per a pagar les talles. No fou estrany que algú es

34 AHG, Fons baronia de Montbui. Censal creat per Joan Mesclans.

35 AHG, Fons baronia de Montbui. Llibres del consell de 1644-1651.

36 BADIA I MORET, J.: *La baronia...*, pàg. 155.

37 BADIA I MORET, J.: *La baronia...*, pàg. 65.

resistís o es negués a pagar aquells tributs extraordinaris. La resistència degué ésser prou considerable com perquè, l'any 1648, el jurat en cap demanés que, "per quant lo clavari del present terme té molt ca fer en replegar les talles y demás emoluments, és de vot y parè que dit clavari, durant son clavariat, sia franch de tenir soldats si y conforme los jurats y balle y seguex és son vot"³⁸. La proposta fou acceptada.

La situació econòmica era tan precària que durant aquell període es desenvoluparen un seguit de mesures extraordinàries per tal de solucionar aquells problemes. Així, per exemple, l'any

Plat de ceràmica del segle XVII.
(Fotografia: R. Manent. *Història de Catalunya*, vol. IV. Barcelona, 1989, lám. 70).

1643, el jurat Bernat Camp proposà l'establiment d'un "dret en cada quartera de tot lo que se cullirà en les terres dins del present terme dels grans següents, so és, de forment, mestalls, sègol, ordi, spelta, sivada y faves y a cada càrrega de vi, per a pagar tant solament lo batalló, a rahó de un sou per quartera de forment, mestalls, sègol i sis diners per càrrega de vi y dels rahims y verema se vendrà, nou dinés per càrrega, no comprenentsi pansas ni rayms de penyar". A més d'aquesta mesura, i sempre amb l'objectiu d'aconseguir ingressos urgents, el mateix Bernat Camp proposava que s'arrendés la venda de la pesca salada, l'oli, l'aiguardent, la sal i el tabac, la fleca i la taverna³⁹. Sembla que algunes d'aquestes mesures positives tiraren endavant.

Un any més tard, el jurat Antic Palau proposava l'establiment d'una sisa, és a dir, d'una imposició sobre els preus de les carnisseries a fi que s'arrendés aquest nou ingrés per tal d'aconseguir diners amb la finalitat de pagar el batalló i altres "mals" del terme. El mateix 1644, i per aquell concepte, s'aconseguien 122 lliures i 16 sous. Les coses, però, no milloraren. Els deutes

es mantingueren fins a tal extrem que el jurat Bartomeu Pasqual fou arrestat a Barcelona a causa dels deutes de la baronia respecte al batalló, un deute que pujava a més de 900 lliures⁴⁰.

Finalment, la manca de grans al final dels anys quaranta i al principi dels cinquanta provocà la creació del càrrec de palloler, que fou ocupat per Antic Flaquer el 1650⁴¹. Aquest càrrec tenia més experiència a Granollers, i Jaume Dantí ens indica que vinculava les seves funcions a l'acció de proporcionar blat a aquelles persones que no sembraven o que no en tenien prou⁴². És evident que aquell nou càrrec responia a la misèria que es generalitzà durant aquells anys. L'arrendament del trentè, del qual coneixem molt poques dades, tampoc no estava en el seu millor moment, tot i que les xifres de la segona meitat dels anys cinquanta són superiors a les registrades els anys quaranta⁴³.

NOTÍCIES DELS ANYS SETANTA

L'escassíssima documentació dels anys seixanta i setanta no permet arribar a conclusions gaire clares. A nivell general, es parla de recuperació agrària durant

38 AHG, Fons baronia de Montbui. Llibres del consell de 1644-1651.

39 AHG, Fons baronia de Montbui. Llibres del consell de 1637-1644.

40 AHG, Fons baronia de Montbui. Llibres del consell de 1644-1651.

41 Ibidem.

42 DANTÍ I RIU, J.: *Granollers i comarca...*, pàg. 198.

43 AHG, Fons baronia de Montbui.

aquells anys⁴⁴, i de fet trobem notícies que evidencien una certa recuperació. Pel que fa a les finances municipals, sabem que, en els anys setanta, alguns dels censals foren lluitos o redimits, és a dir, que es liquidà el deute. Concretament, sabem que entre 1672 i 1673 es lluitren quatre censals, creats els anys 1644 (de 800 lliures), 1650 (de 1.000 lliures) i dos el 1652 (de 500 lliures cada un).

El fet que no haguem trobat cap notícia de la creació de cap altre censal, tot i l'esmentada deficiència de la documentació, ens inclina més aviat vers una visió optimista pel que fa a aquell període. A més, tenim notícies que ens fan pensar en el bon estat d'algunes de les parròquies del terme (el 1679 es decidí la construcció d'un nou temple religiós i una nova rectoria a l'Ametlla)⁴⁵.

Ara bé, també coneixem fets que no són tan positius, els quals manifesten el manteniment d'unes finances municipals no del tot sanejades. L'any 1673, la baronia de Montbui encara arrossegava un deute important envers la ciutat de Barcelona. Concretament, es devien 973 lliures i 20 sous per la contribució que calia fer per al manteniment d'un

tercio a causa de la guerra amb França⁴⁶. L'any següent, el mateix batlle de la baronia, Genís Plantada i Xammar, fou arrestat a Barcelona a causa del deute esmentat⁴⁷. A més, les disputes ocasionades entre els santfeliuencs i les altres parròquies de la baronia quan els primers intentaren independitzar-se del terme de Montbui provocaren la ruptura de la unitat financera del terme⁴⁸.

No és estrany l'interès dels santfeliuencs a augmentar la seva autonomia. Segons afirmaven, el deute de la baronia envers la ciutat de Barcelona "no és per culpa de la parròquia de Sant Feliu, perquè la sola utilitat que ha tret el terme de l'establiment de la carnisseria de Sant Feliu, administrada com queda dit per les altres parròquies, sens dubte importa 1.200 lliures des de l'any 1674"⁴⁹. Així, doncs, sembla que es produïa una dicotomia entre la realitat econòmica del terme i d'alguns dels seus habitants i l'estat de les finances del Consell de la baronia, que mantenia vells problemes i deutes. Aquesta mala situació no era exclusiva del terme, ja que a Granollers també es mantenia una tònica d'endeutament⁵⁰.

1682-1691. ELS PROBLEMES CONTINUEN

Les escasses dades d'aquest període mostren uns anys de retrocés en diversos aspectes tot coincidint amb una nova reculada de l'economia agrària⁵¹. Els comptes dels clavaris entre 1682 i 1691 ens situen en uns nivells força baixos tant pel que fa als seus ingressos com pel que fa a les seves despeses⁵². En conjunt, aquelles dades són força minses i s'assemblen a les registrades en els anys vint d'aquella centúria. Quant als ingressos, els arrendaments de les carnisseries mostren un clar descens, que acceptem tot i les llacunes d'informació i la deficiència d'alguna de les dades⁵³. Sembla que cada vegada es pagava menys per tal d'arrendar aquell dret, possible reflex de l'atonía econòmica del moment. I, potser per tal de resoldre aquell inconvenient, durant aquells anys s'ampliaren els arrendaments. Des de la crisi dels anys quaranta havien sorgit propostes que intentaven solucionar els deutes del consell mitjançant l'arrendament de la fleca i de la taverna de les parròquies, però no tenim constància del seguiment continuat d'aquelles imposicions. És ara que coneixem, per

44 Consulteu VILAR, P., *op. cit.*, pàg. 387-391; SERRA, E., *op. cit.*, pàg. 216-221, i DANTÍ, J.: *Terra i població...*, pàg. 222-237.

45 BASSOLAS, A. (1972): *Sant Genís de l'Ametlla del Vallès, una parròquia mil·lenària*. L'Ametlla del Vallès, pàg. 121.

46 PLANTADA, J. (1971): *Unidad política municipal de la Baronia de Montbui*. Prensa española, Madrid, pàg. 20.

47 Ibidem.

48 BADIA I MORET, J.: *La baronia...*, pàg. 159-162.

49 PLANTADA, J., *op. cit.*, pàg. 53.

50 DANTÍ I RIU, J.: *Granollers i comarca...*, pàg. 233.

51 Consulteu SERRA, E., *op. cit.*, pàg. 216-221, i DANTÍ I RIU, J.: *Terra i població...*, pàg. 222-237.

52 AHG, Fons baronia de Montbui. Llibres de comptes dels clavaris.

53 Ibidem.

a les darreres dècades del segle, el cobrament d'aquells arrendaments juntament amb d'altres, com ara l'arrendament de l'hostal, de la "pesca seca i salada", de la "sivada, ordi y fleca", de les "quinquellarias" i, finalment, el de la "neu". D'aquesta manera, s'havia ampliat l'abast dels ingressos que havia de rebre el clavari de torn, tot i que no sembla que aquests ingressos fossin gaire sucosos⁵⁴.

Els deutes del Consell van continuar durant aquella etapa. L'any 1682 es devien 798 lliures i 8 sous a la ciutat de Barcelona⁵⁵. Els membres del Consell atribuïen aquella mala situació a diversos factors, entre els quals hem de destacar les despeses dels allotjaments militars —que continuaven—, els donatius i els mals anys de les collites agràries⁵⁶. Un any després encara s'evidenciava la manca de recursos del terme.

Era habitual que, de manera regular, el Consell de Cent de la ciutat de Barcelona trametés a la baronia un representant per tal d'inspeccionar el correcte funcionament del terme. L'any 1680 fou projectada la visita del conseller segon de la ciutat comtal, que finalment no es realitzà. La visita fou posposada fins al 8 d'octubre de 1682; però, una vegada arri-

bada aquesta data, tampoc no es féu el viatge de cap representant del Consell de Cent. La visita es retardà fins als dies compresos entre el 21 i el 25 de febrer del 1683, quan el conseller don Felip Ignasi d'Alegre es presentà a les parròquies de la baronia. En aquest moment sabem que es creà un censal de 600 lliures amb la intenció de pagar-ne 200 per un donatiu voluntari que es féu al rei i per a pagar el viatge del conseller Alegre. A l'hora de justificar aquella mesura, es deia que "per no trobar-se dita Baronia amb diners contants ni amb fruits ni altres emoluments amb els quals poder acudir a dites obligacions, ni tenir altra manera menys perjudicial a dita Baronia que manllevar a cens"⁵⁷. Així, s'endevina una mala situació en les finances del terme durant aquells anys.

1691-1700. DELS ALLOTJAMENTS MILITARS A LA "CASA DEL COMÚ"

La darrera dècada del segle XVII fou de recuperació a nivell general després de la reculada esdevinguda els anys vuitanta. Eva Serra parla de represa econòmica al camp català⁵⁸. A la baronia de Montbui, les dades conservades són força positives. Diversos

elements ens permeten pensar en una millora de les finances municipals. Els ingressos i les despeses dels clavaris durant aquest període mostren unes xifres molt elevades⁵⁹ amb una mitjana de 1.638 lliures com a ingressos anuals i amb una mitjana de despeses entorn de les 1.538 lliures. A més, durant aquells anys, el saldo sols fou negatiu durant el clavariat de Jaume Falgar l'any 1696-1697.

D'altra banda, els ingressos referents a l'arrendament de les carnisseries també van augmentar⁶⁰, fet important si considerem que des de 1682 pràcticament només havien disminuït. També sabem que durant aquells anys es van fer fins a tres talles⁶¹ —les tres de 500 lliures cada una—, però sense repetir-se els altres anys i, evidentment, sense la incidència i els efectes de les múltiples talles del període de la guerra dels Segadors. A més, també per a aquest període tenim notícies del creixement d'algunes de les parròquies que formaven part de la baronia de Montbui. Així, des de 1698 s'iniciaren les obres per a la construcció d'un nou temple religiós a Sant Feliu de Codines, indici d'un possible redreç econòmic, si més no en aquella parròquia⁶². D'altra banda, l'arrendament del trentè, que els anys vuitanta ha-

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ PLANTADA, J., *op. cit.*, pàg. 49.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ PLANTADA, J., *op. cit.*, pàg. 173 i 181.

⁵⁸ SERRA, E., *op. cit.*, pàg. 216-221.

⁵⁹ AHG, Fons baronia de Montbui. Llibres de comptes dels clavaris.

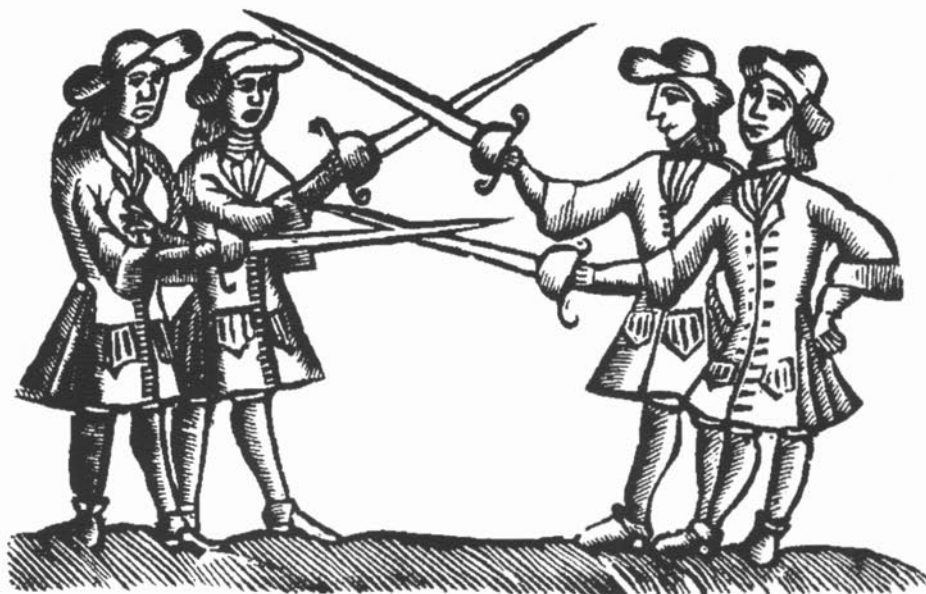
⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Ibidem.

via assolit una de les xifres més minses de tota la centúria, va esdevenir força beneficiós els anys noranta, quan assolí els màxims nivells que hem pogut registrar⁶³.

Ara bé, no tot fou positiu. Encara es mantenien algunes despeses importants que degueren efectar, d'alguna manera, les finances del terme. Ens referim als allotjaments militars⁶⁴. Tot i això, els seus efectes no degueren ésser tan negatius com ho havien estat anteriorment. La plasmació més material del possible redreç de les finances municipals en la darrera dècada del segle XVII es va reflectir en un edifici visible fins no fa gaires anys, anomenat *el Casalot*. El 20 de juliol de 1700, el Consell de Cent de Barcelona va donar llicència al Consell de la baronia de Montbui per a fer una casa comunal a partir dels ingressos del terme. Fins llavors, les reunions del Consell s'havien fet a la plaça dels Encants, al bosc de Santa Eulàlia de Ronçana⁶⁵. La construcció d'aquell edifici sembla que evidencia el redreç de les finances municipals.

Però hi hagué altres elements que contribueixen a mantenir aquesta idea. En el mateix acord en què s'estipulava la construcció d'una casa del comú s'ordenava que es lliurés a cada jurat 25 lliures extretes del comú del terme amb la finalitat d'adquirir vestits i capes per a les persones que ocupaven l'esmentat càrrec de jurat.

Cavallers lluitant. Boix utilitzat per a les capçaleres de romanços. (Font: Amades, J. (1983): *Apunts d'imatgeria popular*. Barcelona, pàg. 48.)

Evidentment, aquell tipus de despesa no s'hauria produït si l'economia municipal no ho hagués permès. Per tant, la darrera dècada del segle XVII, tot i que manté alguns elements negatius, presenta senyals d'evident recuperació que, malauradament, degueren quedar liquidats a l'inici de la centúria següent, quan una nova guerra vindria a empitjorar les finances municipals i, fins i tot, a destruir el règim municipal de la baronia i de tot el Principat, que s'havia mantingut des del final del segle XV.

CONCLUSIONS

D'aquesta manera, hem comprovat com les finances de la baronia de Montbui seguien uns criteris i uns procediments similars als de la resta de municipis de l'època, encara que en teoria aquell terme era un senyoriu propietat del Consell de Cent de Barcelona. Aquelles finances mostren un índex d'endeutament des dels anys vint, un procés que s'endevina a través de la creació de talles i de censals. Aquella situació trobava el seu origen, ben segur, en la decadència

62 PALMA, A. (1946): *Historia de la villa de S. Felio de Codines. Datos y referencias*. Barcelona, pàg. 93.

63 AHG, Fons baronia de Montbui. Llibres de comptes dels clavis.

64 DANTÍ I RIU, J.: *Terra i població...*, pàg. 321-322.

65 BADIA I MORET, J.: *La baronia...*, pàg. 73.

econòmica del món agrari català durant la primera meitat del segle XVII.

La guerra dels Segadors vingué a agreujar aquella situació. La manca de diners era constant. Calia pagar uns deutes que s'arrossegaven des dels anys anteriors; calia mantenir uns soldats i fer unes lleves que, més o menys regularment, eren exigides al Consell de la baronia; calia pagar, des dels primers anys quaranta, el batalló; calia allotjar els soldats al terme, i calia aconseguir diners per tal de combatre la misèria que es generalitzà durant els darrers anys de la dècada dels quaranta i al començament dels cinquanta. Eren moltes les necessitats i eren pocs els recursos. Es multiplicaren les talles i sovintejaren les creacions de censals. Va

ser necessària la imposició de mesures extraordinàries que intentaven pal·liar els mals d'aquells anys. Es van multiplicar els arrendaments, es feren sises, es féu contribuir als francesos, etc.

Aquella situació afectà la població. Alguns hagueren de vendre els seus béns per tal de satisfer tots els tributs que se'ls imposava; d'altres es queixaren del pes que representava l'allotjament de soldats, i, finalment, la resistència degué ser prou important com per a provocar que el clavari fes la seva tasca acompanyat de soldats.

Els deutes es mantingueren els anys setanta, especialment envers la ciutat de Barcelona, mentre que en algunes parròquies de la baronia l'estat de l'economia sembla que millorava. Així,

l'economia rural d'aquelles parròquies i l'estat de les finances del Consell es distanciaven en la seva evolució.

Durant els anys vuitanta, el deute es mantenia. Es tornaren a crear censals i es citaven els allotjaments i les males anyades com a factors que enterbolien la hisenda municipal. Aquella situació no va canviar fins als darrers anys de la centúria, quan la construcció d'una casa del comú, entre d'altres mesures, materialitzava un redreç en les finances d'aquell terme. Es tracta d'unes finances que evolucionaren de manera semblant a les d'altres municipis catalans i que ens apropen a la realitat del Consell de la baronia de Montbui en el segle XVII.

Taula 1. CENSALS DE LA BARONIA

Any	Quantitat
1635	110 ll.
1640	599 ll.
1642	200 ll.
1644	800 ll.
1646	600 ll.
1650	1.000 ll.
1652	1.000 ll.
1683	600 ll.

Taula 2. ARRENDAMENT DEL TRENTÈ

Any	Quantitat en sous	Quantitat deflactada
1645	24.428 s.	348'97 q.
1646	24.406 s.	300'38 q.
1647	24.406 s.	303'18 q.
1656	28.363 s.	368'35 q.
1657	28.363 s.	460'58 q.
1683	23.200 s.	348'87 q.
1684	23.200 s.	317'8 q.
1694	22.820 s.	379'32 q.
1695	26.520 s.	455'98 q.
1696	25.575 s.	426'75 q.
1697	25.375 s.	390'38 q.
1698	30.940 s.	407'10 q.
1699	30.420 s.	393'37 q.
1700	27.155 s.	487'08 q.

Taula 3. COMPTES DELS CLAVARIS

Període	Entrades	Sortides
1622-1623	125 ll. 11 s. 9 d.	121 ll. 15 s.
1623-1624	679 ll. 4 s. 7 d.	662 ll. 8 s. 2 d.
1627-1628	316 ll. 1 s.	340 ll. 8 s. 2 d.
1628-1629	237 ll. 10 s.	224 ll. 4 s. 6 d.
1629-1630	346 ll. 4 s.	344 ll. 4 s. 5 d.
1633-1634	200 ll.	195 ll. 15 s. 6 d.
1637-1638	286 ll. 9 s. 6 d.	273 ll. 7 s. 6 d.
1638-1639	311 ll. 13 s.	297 ll. 5 s. 5 d.
1639-1640	465 ll. 14 s.	456 ll. 10 s. 1 d.
1641-1642	375 ll. 14 s.	358 ll. 15 s. 2 d.
1642-1643	1.266 ll. 3 s. 10 d.	1.216 ll. 10 s.
1643-1644	908 ll.	996 ll. 12 s.
1644-1645	1.423 ll.	1.406 ll. 2 s. 10 d.
1645-1646	2.428 ll. 15 s. 6 d.	2.428 ll. 10 s. 3 d.
1646-1647	2.538 ll. 16 s. 6 d.	2.506 ll. 10 s. 3 d.
1647-1648	1.913 ll. 17 s.	1.907 ll. 10 s. 7 d.
1648-1649	2.642 ll. 9 s. 4 d.	2.644 ll. 3 s. 11 d.
1649-1650	1.071 ll. 5 s.	1.075 ll. 11 s. 11 d.
1652-1653	864 ll. 5 s.	880 ll. 5 s. 3 d.
1653-1654	1.885 ll. 13 s.	1.928 ll. 17 s. 7 d.
1656-1657	1.634 ll. 5 s. 8 d.	1.577 ll. 16 s. 1 d.
1682-1683	273 ll. 2 s. 10 d.	276 ll. 17 s.
1683-1684	1.616 ll.	1.584 ll. 12 s. 6 d.
1684-1685	1.608 ll. 11 s. 11 d.	1.429 ll. 17 s. 9 d.
1685-1686	233 ll. 5 s.	222 ll. 8 s. 6 d.
1686-1687	348 ll. 2 s. 2 d.	360 ll. 2 s. 2 d.
1687-1688	321 ll. 10 s.	310 ll. 9 s. 5 d.
1688-1689	216 ll. 5 s.	193 ll. 2 s.
1689-1690	211 ll. 10 s.	179 ll. 8 s. 3 d.
1690-1691	179 ll. 18 s.	149 ll. 13 s.
1691-1692	181 ll. 4 s. 2 d.	139 ll. 2 s. 8 d.
1692-1693	628 ll. 10 s. 4 d.	616 ll. 10 s.
1693-1694	597 ll.	576 ll. 5 s. 6 d.
1694-1695	1.550 ll. 6 s. 8 d.	1.314 ll. 8 s. 6 d.
1695-1696	1.644 ll. 9 s.	1.603 ll. 3 s. 8 d.
1696-1697	1.718 ll. 16 s. 1 d.	1.764 ll. 10 s. 11 d.
1697-1698	2.842 ll. 17 s. 6 d.	2.718 ll. 6 s. 4 d.
1698-1699	2.066 ll. 11 s. 2 d.	1.913 ll. 9 s. 7 d.
1699-1700	2.064 ll. 5 s. 10 d.	1.807 ll. 9 s. 3 d.

Taula 5. ARRENDAMENT DE LES CARNISSERIES

Any	Quantitat
1625	66 ll.
1626	109 ll. 19 s.
1627	116 ll. 1 s.
1628	130 ll.
1629	142 ll.
1630	135 ll. 3 s.
1631	194 ll.
1638	206 ll. 14 s.
1639	160 ll. 14 s.
1640	119 ll. 7 s.
1641	75 ll. 14 s.
1642	45 ll. 4 d.
1643	8 ll.
1644	122 ll. 16 s.
1645	108 ll. 9 s.
1646	91 ll. 12 s.
1647	181 ll. 15 s.
1648	52 ll. 16 s.
1649	30 ll. 1 s.
1650	-
1651	8 ll. 1 s.
1652	462 ll. 13 s.
1656	205 ll. 14 s.
1682	273 ll. 2 s.
1683	250 ll.
1684	221 ll. 15 s.
1685	341 ll. 5 s.
1686	301 ll. 15 s.
1687	188 ll.
1688	194 ll. 5 s.
1689	167 ll. 10 s.
1690	123 ll. 3 s.
1691	94 ll. 18 s.
1692	67 ll. 10 s.
1693	59 ll.
1694	210 ll.
1695	92 ll. 10 s.
1696	220 ll. 9 s.
1697	279 ll. 17 s.
1698	247 ll. 16 s.
1699	273 ll. 10 s.
1700	217 ll. 8 s.

Taula 6. TALLES DE LA BARONIA DE MONTBUI

Any	Quantitat total
1625	200 ll.
1626	200 ll.
1629	300 ll.
1633	200 ll.
1638	100 ll.
1639	505 ll. 18 s. 6 d.
1640	300 ll.
1641	400 ll.
1642	1.400 ll.
1643	700 ll.
1644	1.900 ll.
1645	1.200 ll.
1646	1.100 ll.
1647	1.181 ll.
1648	500 ll.
1649	600 ll.
1650	400 ll.
1.653	1.000 ll.
1654	1.400 ll.
1660	2.186 ll. 2 s. 7 d.
1693	500 ll.
1694	500 ll.
1697	500 ll.